

Prof. dr hab. Jan Komorowski

Warszawa, 24 lipca 2024r.

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pana mgr. inż. Witolda Witkowskiego pod tytułem:

Business Cycles in the Banking Systems of Central European Countries and Their Stability

1. Wstęp

Przedstawienie recenzji rozprawy w przewodzie doktorskim Pana mgr. inż. Witolda Witkowskiego zostało mi powierzone na podstawie umowy zawartej z Panią prof. dr hab. Moniką Bąk, Przewodniczącą Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse i Pełnomocnikiem Rektora Uniwersytetu Gdańskiego, zgodnie z Uchwałą Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse z dnia 18 maja 2024 r.

Recenzowana rozprawa Pana mgr. inż. Witolda Witkowskiego została napisana pod opieką naukową promotora Pani dr hab. Angeliki Kędzierskiej-Szczepaniak, prof. UG.

Objętość rozprawy stanowi łącznie 300 stron, w tym tekstu zasadniczego 260 stron. Tekst rozprawy składa się z wstępu, pięciu rozdziałów proporcjonalnie podzielonych na podrozdziały, oraz zakończenia zawierającego wnioski końcowe. Rozważania w merytorycznej warstwie rozprawy wzbogacone zostały licznymi schematami (24), wykresami (49), i tablicami statystycznymi (29). W bibliografii Autor dokumentuje wykorzystanie 284 pozycji literatury fachowej, krajowej i zagranicznej, oraz 170 publikacji internetowych. Opracowanie pod względem formalnym, metodycznym, edycyjnym i językowym zostało wykonane bardzo starannie, wręcz wzorowo, i nie budzi żadnych uwag krytycznych.

2. Ważność problematyki rozprawy doktorskiej

W procesie badawczym oraz w ocenie prac naukowych, także tych o charakterze awansowym, jednym z kluczowych czynników oceny jest waga i atrakcyjność badawcza podejmowanej problematyki, w tym trafne sformułowanie tytułu rozprawy. Rozprawa napisana w języku angielskim została zatytułowana jako „**Business Cycles in the Banking Systems of Central European Countries and Their Stability**”, co Autor tłumaczy dosłownie na język polski jako

„Cykle koniunkturalne w systemach bankowych krajów Europy Środkowej a ich stabilność”. Dosłowne tłumaczenie tytułu na język polski wydaje się niezbyt szczęśliwe bez takich określeń jak „wpływ”, czy „współzależność”, jednakże jest akceptowalne ze względu na hasłowy i pomocniczy charakter.

Tytuł wyznacza perspektywę spojrzenia na problem, inspiruje do podejmowania wyzwań i stawiania hipotez, a zarazem, określa zakres badań i dobór metod badawczych. Uznane w rozprawie za kluczowe zjawisko stabilności systemu bankowego z natury rzeczy zostało ukazane w perspektywie makroekonomicznej z uwzględnieniem wpływu wahań koniunktury na tle analizy porównawczej kondycji bankowości w wybranych krajach Europy Centralnej. Nietrudno zauważyć, że w warunkach otwartej gospodarki rynkowej nierównowaga finansowa w systemie bankowym, podobnie jak różnorodne zakłócenia i impulsy kryzysowe odbijają się na stanie koniunktury gospodarczej i mogą powodować negatywne konsekwencje makroekonomiczne prowadzące do zakłóceń finansowania rozwoju gospodarczego danego kraju. Słusznie w rozprawie wykorzystano w tym względzie doświadczenia na podstawie analizy porównawczej tego zjawiska w krajach o zbliżonej strukturze gospodarczej oraz poziomie rozwoju systemów bankowych.

Jak wynika z tytułu, szczegółowa tematyka badań bezpośrednio dotyczy zagadnienia oceny funkcjonowania bankowości z perspektywy stabilności systemu. Ważność tak sprecyzowanej problematyki z punktu widzenia praktyki gospodarczej, a także jej aktualność w świetle toczonych obecnie w kraju sporów doktrynalnych, jest oczywista. Opiera się ona bowiem na fundamentalnym założeniu Autora, czytelnym we wszystkich częściach pracy, iż stabilność systemu bankowego stanowi jądro funkcjonowania i rozwoju współczesnej gospodarki, zaś procesy koniunkturalne, które tę stabilność zakłócają, rodzą wyzwania dla państwa, są wyznacznikiem polityki gospodarczej i oczekiwań wobec sfery regulacji. W otwartej gospodarce rynkowej, w układzie bankowość - gospodarka, nie ma możliwości pomijania roli państwa, wbrew temu, co postuluje większość liberalnych szkół ekonomicznych. Nie można też, jak chcą monetaryści, koncentrować się wyłącznie na procesach finansowych i ignorować realną sferę gospodarki, co stanowi jedną z przyczyn obecnej fali kryzysu w Europie.

Pod względem naukowym zatem, tytuł pracy doktorskiej jest określony poprawnie, stanowi oryginalny i ważny problem naukowy, obejmujący aktualne wyzwania badawcze, stwarzający liczne pytania, zgodnie z wymogami rozpraw doktorskich, Czytelna i nie budząca zastrzeżeń jest kwalifikacja rozprawy doktorskiej, a także zakres badań i wykorzystanych metod wnioskowania, co pozwala na jednoznaczne zaliczenie jej do dziedziny ekonomia i finanse.

Kluczowym walorem rozprawy w tym aspekcie jest przyczynek do rozwoju **metodyki predykcji ekonomicznej** zapowiadając dojrzewanie bardzo solidnego i obiecującego warsztatu przewidywania złożonych procesów gospodarczych uwarunkowanych wieloma zmiennymi.

Jak wynika z tytułu, szczegółowa tematyka badań bezpośrednio dotyczy zagadnienia oceny funkcjonowania bankowości z perspektywy stabilności systemu. Nietrudno zauważyć, że w warunkach otwartej gospodarki rynkowej nierównowaga finansowa w systemie bankowym, podobnie jak różnorodne zakłócenia i impulsy kryzysowe odbijają się na stanie koniunktury gospodarczej i mogą powodować negatywne konsekwencje makroekonomiczne prowadzące do zakłóceń finansowania rozwoju gospodarczego danego kraju. Słusznie, choć nie bez zastrzeżeń, w rozprawie wykorzystano w tym względzie doświadczenia grupy krajów Europy Środkowej płynące z możliwości prowadzenia analizy porównawczej tego zjawiska w podobnych warunkach, zbliżonej strukturze gospodarczej oraz poziomie rozwoju systemów bankowych.

3. Walory konstrukcji rozprawy doktorskiej

Za **główny cel rozprawy** przyjęto zbadanie wpływu cykli koniunkturalnych na poziom bezpieczeństwa systemów bankowych na przykładzie czterech wybranych krajów Europy Środkowej. Jest on zasadniczym wyznacznikiem konstrukcji procesu badawczego i układu rozprawy. Postawienie takiego celu Autor uzasadnia założeniem, iż system bankowy stanowi jeden z najważniejszych filarów bezpieczeństwa **systemu finansowego**, a ujmując to szerzej, **systemu gospodarczego** każdego kraju, czego pochodną jest najogólniej kształtowanie się koniunktury gospodarczej.

Tekst zasadniczy rozprawy został podzielony na pięć rozdziałów. Nie są to rozdziały powiązane funkcjonalnie, lecz stanowią **pięć względnie odrębnych części** traktowanych przez Autora jako kolejne warstwy tej samej problematyki o różnym stopniu ogólności. Zabieg ten należy uznać za bardzo trafny pod względem metodycznym, gdyż pozwala on na badanie tych samych zjawisk i procesów na różnym poziomie szczegółowości. W sposób przypominający zoom obiektywu fotograficznego Autor rozszerza zakres badania i uzyskuje obraz problematyki o rosnącym stopniu złożoności, poczynawszy od poziomu ogólnego, teoretycznego, do szczegółowych kwestii empirycznych będących przedmiotem analizy porównawczej i odnoszących się do polityki gospodarczej i sfery regulacji w każdym kraju.

W rozdziale pierwszym Autor ukazuje ogólne podejście do cyklu koniunkturalnego. Kategoria ta jest dogłębnie przedstawiona według różnych przekrojów i klasyfikacji na podstawie przeglądu klasycznej i współczesnej literatury. **W rozdziale drugim** zapoznajemy się szczegółowo z zagadnieniem stabilności systemu bankowego. **W rozdziale trzecim** została przedstawiona reaktywność systemu bankowego i gospodarki, w tym wpływ wahań koniunkturalnych na sytuację gospodarczą w krajach Europy Środkowej. **W rozdziale czwartym** szczegółowo przedstawiono środowisko bankowe krajów Europy Środkowej i jego specyficzne zachowania pod wpływem impulsów koniunkturalnych oraz w warunkach kryzysowych. **W rozdziale piątym** zawarto charakterystykę bankowości w krajach Europy Środkowej i analizę stabilności ich systemów bankowych pod wpływem wahań koniunkturalnych. Ze względu na rozbudowany układ zawartości rozprawy, w recenzji została pominięta szczegółowa prezentacja zawartości podrozdziałów.

W toku badań za główne czynniki kształtowania się koniunktury Autor przyjął pakiet zmiennych: uznawanych za podstawowe, takich jak inflacja, bezrobocie oraz kształtowanie się dynamiki PKB. Obserwując współczesną gospodarkę można odnieść wrażenie, że tradycyjny obraz cyklu koniunkturalnego bywa głęboko zniekształcony pod wpływem różnych czynników wewnętrznych i zewnętrznych, co prowadzić musi do akceptacji uproszczeń, w tym redukcji tego zjawiska do fazy wzrostu i recesji. Być może wkrótce śledzenie procesów koniunkturalnych znacznie zwiększy swoje walory predykcyjne, już nie na podstawie oficjalnych statystyk, lecz na podstawie zgromadzonych nieformalnych baz danych (Big Data), a także dzięki zastosowaniu sztucznej inteligencji (AI) i komputerów kwantowych. Badania, jak można przypuszczać, będą wkrótce pogłębione i wzbogacone o takie czynniki, jak wpływ ogólnej kultury, specyfika finansowania sektora publicznego, oddziaływanie „zielonej gospodarki”, kierunki inwestycji prywatnych i publicznych, struktura konsumpcji wewnętrznej, demografii, aktywności społecznej, migracji, turystyki międzynarodowej, chęci do pracy, itd.

Jako determinanty aktywności systemu bankowego zostały określone m.in. ogólna kondycja gospodarek, prowadzona w ramach systemu polityka pieniężna i kredytowa, a także poziom samofinansowania, zadłużenie, w tym poziom dźwigni finansowej w poszczególnych bankach. Każdy z tych czynników odgrywa tu specyficzną rolę, zaś ich lista bez trudu mogłaby zostać przez Autora znacznie rozszerzona. Przyjęty przez Autora układ zmiennych składa się na złożoną konstrukcję hipotetycznych zależności, które w wymiarze realnym wyznaczają pole walki ekonomicznej. Jest ona nastawiona na poszukiwanie i przywracanie równowagi gospodarczej, której jądrem jest stabilność systemu bankowego. W ten sposób, poprzez badanie

zmienności wpływu niekorzystnych czynników zewnętrznych na koniunkturę gospodarczą, ubocznym celem rozprawy stała się analiza wrażliwości oraz odporność poszczególnych gospodarek na przenoszenie się zagrożeń kryzysowych, okres trwania zjawiska, dynamika i głębokość cyklu koniunkturalnego. Pod wpływem procesów gospodarczych będących efektem oddziaływania czynników wewnętrznych i zewnętrznych o różnej intensywności oraz sile zakłócania i destabilizacji systemu, przy zróżnicowanej wrażliwości i reaktywności instytucji finansowych, obserwujemy zmieniającą się skalę wahań koniunkturalnych. Zjawisko przywracania stabilności systemu bankowego przedstawiono w kontekście jego wrażliwości, odporności na zarażanie i transmisję zjawisk kryzysogennych.

4. Oryginalność oraz wartość naukowa rozprawy doktorskiej

Autor wykazuje się solidnym przygotowaniem do badań współczesnej problematyki bezpieczeństwa systemu bankowego. Opiera się na dobrej znajomości faktografii i teoretycznych nurtów w literaturze przedmiotu, co wyraża się w treści początkowych rozdziałów rozprawy oraz oryginalnych zestawieniach tabelarycznych. **Oryginalność i atrakcyjność naukowa** badanej problematyki, a także wspomnianej wyżej metodyki badań, rośnie pod wpływem głębokiej penetracji zależności czynników koniunktury uwarunkowanych stabilnością systemu bankowego, jakże dalekiej od spotykanego indywidualizmu w wielu podręcznikach głównego nurtu, w których promowana jest statyczna wizja równowagi gospodarczej opartej na przepływach finansowych.

O wysokim poziomie naukowym rozprawy może świadczyć wyraźne przeświadczenie Autora o znaczeniu wpływu stabilności systemu bankowego na realną sferę gospodarki, stan koniunktury oraz różne procesy społeczne. W tradycyjnym podejściu ekonomistów kwestie bezpieczeństwa i stabilności lokowane są na drugim planie. Liczy się ekspansja, akumulacja i zwrot z kapitału, co bez zapewnienia stabilności i bezpieczeństwa może prowadzić do nadmiernego zadłużenia, stagnacji, utraty płynności i kryzysu każdego podmiotu, w tym państwa (np. Grecji), Ignorowanie tego założenia może być przyczyną licznych zagrożeń i zależności ograniczających swobodę gospodarowania w warunkach otwartej gospodarki, nierównowagi rynkowej, globalnej koncentracji i ekspansji światowego potencjału finansowego.

Badając kanały transmisji i współzależności systemu z kształtowaniem się koniunktury i procesów rozwojowych w gospodarce Autor mierzy się z aktualnie obserwowanymi zawiłościami międzynarodowych stosunków gospodarczych i finansowych zderzając się z

codziennymi faktami budzącymi liczne spory naukowe. W analizach poszukuje dróg rozwoju, dążenia do nowoczesności usług bankowych i strukturalnych zmian aktywów umacnianych instrumentami polityki makroekonomicznej. W oryginalny, autorski sposób podchodzi do dylematów i konfliktów powstających na tle procesów zakłócających rozwój gospodarczy. **Dojrzałość** tego podejścia ma wyraźne uzasadnienie w tym, iż kierunek rozwiązań instytucjonalnych i regulacyjnych opiera się na fundamentalnym założeniu, iż stabilność systemu bankowego ma wpływ na dynamikę rozwoju gospodarczego, w tym stan koniunktury w szerszym wymiarze, a nie odwrotnie. Stąd też wynika obecność państwa i konieczność zabiegów jego naczelných organów nastawionych na umacnianie stabilności i bezpieczeństwa systemu bankowego (pkt. 4.2). Autor poszukuje rozwiązań racjonalnych i pragmatycznych. Nie ulega popularnym w dyskusjach i publikacjach naukowych nurtom **deregulacji**, postulatowi redukcji udziału sektora publicznego, fascynacji globalizmem, a także promocji **liberalnego dogmatyzmu**, w którym dominuje nastawienie na ekspansję korporacji finansowych i jednostronne korzyści dla sektora finansowego.

Postawa realizmu gospodarczego i dążenie do użyteczności wyników widoczna jest szczególnie w badaniach koncentrujących się na krajach Regionu Europy Środkowej. **Dużym walorem rozprawy** doktorskiej jest analiza porównawcza zawierająca zwięzły przegląd i komentarz odnośnie sytuacji w wybranych krajach. Wszystko to sprawia, wraz z podsumowaniem, że wymowa i wnioski z rozprawy są w pełni aktualne i wiarygodne.

Odnosząc się do użyteczności naukowej rozprawy, warto nadać jej szerszy rezonans, aby wyniki badań i wnioski końcowe zawarte we wzorowo zredagowanym podsumowaniu stały się przyczynkiem do szerszej dyskusji naukowej na temat stabilności i bezpieczeństwa systemu bankowego i całej gospodarki, a dotyczącej także roli Banku Centralnego, własnej waluty i organów państwa.

5. Uwagi recenzenta do Autora rozprawy doktorskiej:

Rozprawa doktorska inspiruje do dyskusji i zachęca do sformułowania uwag, których obecność, co pragnę wyraźnie podkreślić, nie ma wpływu na ogólnie jej bardzo wysoką ocenę. a). Wątpliwości budzić może, mimo wielu cech wspólnych, pewna niejednorodność (widoczna w statystykach), a zatem ograniczona porównywalność cykliczności przy braku koordynacji rozwoju sąsiadujących państw Grupy Wyszehradzkiej w badanym okresie, zwłaszcza biorąc pod uwagę w różnym tempie realizowane przemiany transformacyjne i skalę reform.

b). W tekście można spotkać skróty myślowe redukujące złożoność opisywanych zjawisk do wartości wskaźników ekonomicznych. Warto zauważyć, że zjawiska kształtują się dynamicznie, wskaźniki zaś wyrażają intensywność zjawisk tylko w określonym momencie.

c). W gospodarce otwartej na rynkach finansowych nie ma jednokierunkowych zależności, co powoduje **wyjątkową trudność w przyjętym obszarze badań**, a także ogranicza użyteczność uogólnień teoretycznych dobrze funkcjonujących w różnych ujęciach modelowych. Na przykład, grupa podmiotów wrażliwych na czynniki koniunkturalne jest traktowana homogenicznie, jako jednorodna populacja podmiotów na rynku wyrażająca podobne obawy przed spadkiem koniunktury, inflacją i kryzysem. W gospodarce otwartej sytuacja jest bardziej złożona, gdyż konkurencja międzynarodowa, zwłaszcza w sektorze finansowym, przebiega także na rynku wewnętrznym. Przedsiębiorstwa sektora finansowego i banki, podobnie jak inne podmioty wewnętrzne kapitału zagranicznego, w istocie mogą być zainteresowane wzrostem cen, spadkiem kursów walutowych, czy lokalnej produkcji, a ostatecznie spadkiem konkurencyjności gospodarki krajowej, niskimi wynagrodzeniami, bezrobociem i drenażem rynku pracy.

d). Obok analizowanych czynników rynkowych, które współcześnie podlegają specyficznym mechanizmom globalnej konkurencji, coraz ważniejsza staje się sfera instytucjonalna i regulacyjna. W tym systemie banki i niebankowe instytucje finansowe, a przede wszystkim bank centralny i administracja rządowa, winny pełnić rolę aktywną. Obraz współczesnej gospodarki i polityki gospodarczej, w tym antycyklicznej, bez ujawniania aktywności i współpracy tych podmiotów jest fałszywy. W warunkach globalnej ekspansji lub przeciwnie – obrony przed ekspansją – podmioty te wykorzystują czynniki sprzyjające, jak i muszą redukować liczne zagrożenia biorąc pod uwagę istotne, zmieniające się czynniki wpływu. Stąd ich wrażliwość i reaktywność na czynniki koniunkturalne bywa niepowtarzalna i trudna do przewidzenia.

6. Pytania recenzenta adresowane do Autora:

1. Autor przyjmuje upraszczające założenie, że dążenie do bezpieczeństwa systemu bankowego i stabilności finansowej w zasadzie służy bezpieczeństwu podmiotów gospodarczych i stabilności całej gospodarki. Zależność ta wszakże nie jest oczywista w warunkach współczesnego stadium monetaryzmu i finansjalizacji gospodarki. Proszę o przedstawienie przykładów zagrożeń, jakie wynikają z dwoistości rozwoju

sektora finansowego i pozafinansowej sfery gospodarki danego kraju w warunkach otwartej gospodarki rynkowej.

2. Proszę ocenić efekty wpływu luzowania ilościowego, stosowanego z różną intensywnością niemal we wszystkich krajach, przede wszystkim w USA i UE, a także w Polsce i pozostałych krajach Europy Środkowej, na stabilność finansową i bezpieczeństwo systemu bankowego.
3. Proszę o przedstawienie skali zależności, w tym możliwości kontroli wpływu zagranicznych pozabankowych instytucji finansowych na bezpieczeństwo systemu bankowego i stabilność finansową krajów w badanym regionie.

7. Podsumowanie i wniosek końcowy

Recenzowana praca doktorska reprezentuje wysoki poziom merytoryczny, jest oryginalnym, hierarchicznie złożonym opracowaniem naukowym, zgodnym z wymogami pracy naukowej, zachowującym logikę, dyscyplinę wnioskowania i przejrzystość struktury badań. W warstwie formalnej rozprawa jako tekst naukowy jest napisana poprawnie pod względem metodycznym i językowym, nie zawiera błędów i nie budzi zastrzeżeń, a co najważniejsze, jest aktualna, ciekawa, bogata w faktografię. Kwestia wpływu systemu bankowego na gospodarkę może być ważnym głosem w dyskusji na temat polityki gospodarczej i finansów publicznych. Za szczególnie ważne i cenne uważam wyróżnione walory rozprawy jako wkład do dyskusji odnoszącej się do empirycznych kwestii bezpieczeństwa systemu bankowego w Polsce.

Autor rozprawy w dążeniu do postawionego celu wykorzystał wiedzę ekonomiczną i interdyscyplinarną, wychodzącą poza obszar przedmiotu badań ożywiając teorię cyklu koniunkturalnego. Wykazał się umiejętnościami prowadzenia badań naukowych oraz formułowania dojrzałych wniosków i uogólnień. W swoich rozważaniach Autor prezentuje należytą, dojrzałą postawę badacza, zachowuje krytycyzm i daleką ostrożność w formułowaniu opinii, a zarazem w swoich osądach jest niezależny, wolny od wszelkich nurtów ideologicznych i uprzedzeń. **Rozprawa jest oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego, napisanym wzorowo pod względem metodologicznym i językowym.** Oceniając dokonania Autora na polu badań stawiam formalny **wniosek do Komisji ds. Przewodu Doktorskiego o wyróżnienie rozprawy doktorskiej.** Postuluję także, aby Autor dążył do jej publikacji w języku polskim.

Konkludując, stwierdzam że recenzowana rozprawa doktorska Pana mgr. inż. Witolda Witkowskiego pt.: “Business Cycles in the Banking Systems of Central European Countries and Their Stability”, spełnia ustawowe kryteria stawiane pracom doktorskim w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie ekonomia i finanse, określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.) i na tej podstawie wnioskuję do Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Gdańskiego o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

A handwritten signature in black ink, reading "Paweł Kowowski". The signature is written in a cursive style with a prominent initial 'P'.